

MLJEKARSTVO

Mjesečnik Stručnog udruženja mljekarskih privrednih organizacija Hrvatske

GOD. V.

ZAGREB, TRAVANJ 1955.

BROJ 4.

Ing. Dinko Kaštelan, Zagreb

IV. GODIŠNJA SKUPŠTINA STRUČNOG UDRUŽENJA MLJEKARSKIH PRIVREDNIH ORGANIZACIJA HRVATSKE

Dne 15. IV. o. g. održana je IV. godišnja skupština Stručnog udruženja mljekarskih privrednih organizacija Hrvatske.

Skupštinu je otvorio predsjednik upravnog odbora Udruženja drug Drago Vilner, direktor TMP Osijek, a izvještaj o poslovanju mljekara i o radu Udruženja podnio je drug Franjo Gabler, tajnik Udruženja.

U izvještaju je najprije obuhvatio promet mlijekom i mliječnim proizvodima, što su ga imale mljekare u NR Hrvatskoj.

Prema podacima Udruženja otkupile su mljekare god. 1954. u NRH 57,129.250 lit mlijeka i oko 180 tona maslaca. Od spomenute količine 3,000.000 lit potječe iz NR Slovenije i Srbije. 7,500.000 lit isporučila su poljoprivredna dobra.

Donji pregled prikazuje otkupljene količine mlijeka i njegovu namjenu:

God.	otkuplj. lit	ind.	prevađ. lit	%	obrađ. lit za konzum	%
1949.	47,401.000	100	18,401.000	39,0	29,000.000	61,0
1950.	38,007.000	80	11,427.000	30,0	26,600.000	70,0
1951.	28,000.000	59	13,440.000	48,0	14,560.000	52,0
1952.	34,507.000	73	18,303.000	53,0	16,204.000	47,0
1953.	46,500.000	98	28,000.000	62,0	18,500.000	38,0
1954.	57,129.250	125	38,023.867	66,5	19,105.383	33,5

Brutto-promet mljekara u prošloj godini iznosio je nešto manje od 2 milijarde dinara. Od toga je isplaćeno proizvođačima nešto preko 1 milijarde, t. j. oko 53%. Ostalo su troškovi i dobit od nešto više od 3% od ukupnog prometa.

God. 1954. najviše su mlijeka otkupila ova mljekarska poduzeća:

	ukupno u 000 lit	prosječno na dan lit
GM Zagreb	15.722	43.074
TMP Osijek	7.583	20.777
TMP Županja	4.108	11.282
»Zdenka«, Vel. Zdenci	5.711	15.646
»Slavonka«, Sl. Požega	2.731	7.482
»Slavija«, zadr. mlj., St. P. Selo	1.477	4.046

Od ukupne količine konzumnog mlijeka isporučeno je gradovima u 000 litara:

	God. 1951.	1952.	1953.	1954.
GM Zagreb	7.635	10.745	11.707	8.686
TMP Osijek	1.415	2.004	1.898	1.776
CM Rijeka	2.050	2.604	3.672	3.872
»Porer«, Pula	760	767	888	937
»Hrana«, Split	1.087	820	907	1.062

Promet mlijekom kod Gradske mljekare, Zagreb, smanjio se, jer se osamostalila mljekara u Bjelovaru, osnovala se mljekara Poljoprivrednog tehnikuma u Križevcima i znatno se proširila preradba mlijeka u maslac (Podravina, Rovišće i drugdje).

Valja istaći, da je iz mljekara s područja NRH isporučeno oko 800.000 lit mlijeka Centralnoj mljekari u Sarajevu.

God. 1954. prerađeno je oko 36% više mlijeka nego god. 1953.

Preradba mlijeka stalno raste, kako se vidi iz donje tabele:

Proizvedeno mliječnih proizvoda, od toga u tonama

God.	Ukupno tona	sira	maslaca	kazeina	ml. praša	ostalo
1949.	1.273	724	260	127	24	138
1952.	1.703	917	295	82	261	148
1953.	2.220	945	530	135	445	165
1954.	3.707	1.214	1.101	358	748	286

Mliječnih prerađevina proizvele su:

TMP Osijek	659 t	18% od ukup. proizv. količina
GM Zagreb	627 t	17% od ukup. proizv. količina
»Zdenka«, Vel. Zdenci	555 t	15% od ukup. proizv. količina

Spomenuta mljekarska poduzeća proizvela su 50% od ukupno proizvedenih količina mliječnih prerađevina. Maslaca je najviše proizvela GM Zagreb 223 t, t. j. 20% od ukupne proizvodnje, a najviše sireva »Zdenka« 413 t, t. j. 38% od ukupne proizvodnje. Donekle se poboljšala i kvaliteta proizvoda i asortiment. Kvaliteta sira trapista i njegov oblik još je vrlo raznolik, a to je uglavnom posljedica, što se taj sir proizvodi u više malih pogona. Kvaliteta kazeina popravila se.

Konzumne mljekare u gradovima rade s manje od polovice kapaciteta i s gubitkom. Često se navodi da su razlozi organizacione prirode i nesposobnost stručnog osoblja, a pritom se ne uočavaju drugi važni momenti.

TMP Osijek izgubila je na konzumnom mlijeku god. 1954. 6.362.335 Din, a GM Zagreb oko 26.000.000 dinara, dok »Hrana« u Splitu oko 1.000.000 dinara.

U mnogim državama pa i onima, gdje je mljekarstvo na visokom stupnju država intervenira, t. j. namiruje stanoviti dio troškova za konzumno mlijeko, a školskoj djeci i trudnicama daje se mlijeko badave, jer je to u interesu odgoja zdravog podmlatka, a inače narodnog zdravlja.

I kod nas pojedini NO-i subvencioniraju konzumno mlijeko. Tako je do nedavno GM Beograd dobilo od GNO-a regres od Din 4,50 po litri, a sarajevska

mljekara 8,84 Din. Ljubljanska mljekara proglašena je komunalnom ustanovom, da bi joj se omogućilo poslovanje. GM Zagreb bori se s poteškoćama (mali promet, a veliki troškovi), t. j. nije kadra da na vrijeme isplaćuje mlijeko proizvođačima, plaća mlijeko manje nego ostale mljekare, pa je razumljivo, da joj se smanjuje promet, a time i režijski troškovi. GNO je na koncu podmirio gubitke. Time se ne može trajno riješiti problem deficita konzumnih mljekara.

Koliki su troškovi konzumnih mljekara po litri mlijeka, vidi se iz ovog prikaza:

	GM Zagreb
sabirni i prijevozni troškovi	6,5 Din
troškovi obrade (ugljen, električna energija, boce i t. d.)	4,3 "
plaće sa soc. osiguranjem	2,7 "
amort. i kamati na osn. sredstva	5,0 "
	18,5 Din

Sabirni, prijevozni i ostali troškovi u god. 1954. porasli su prema god. 1953., i to: sabirni i prijevozni za neko 44%, gorivo i električna struja za 90%, a amortizacija i kamati na osnovna sredstva za 800%. Jedino su manje plaće sa soc. osiguranjem za 10%. Valja istaći, da plaće vozara terete 1 litru mlijeka sa 80 para. Amortizacija i kamati na osnovna sredstva GM Zagreb i TMP Osijek i Županja iznose na godinu preko 100 milijuna dinara na promet od neko 27 milij. litara mlijeka.

Kod preradbenih mljekara, koje imaju primitivne uređaje, troškovi po litri mlijeka iznose 7—12 dinara.

Veliki troškovi za konzumno mlijeko u novim većim mljekarama uzrokuju i veliku razliku između otkupne i prodajne cijene mlijeka, a to ima vrlo loše posljedice (smanjene otkupne cijene mlijeka — mali promet; visoka prodajna cijena — male prođe) i prigovore sa strane proizvođača i potrošača. U vezi s time dolazi do osnivanja malih primitivnih preradbenih mljekara, pa do konkurencije, a to opet ima za posljedicu smanjeni promet mlijekom kod većih novih mljekara; time se pak povećavaju režijski troškovi zbog neiskorištenog kapaciteta.

Da se donekle omogući rad mljekara, predložilo je Stručno udruženje mljekarskih privrednih organizacija pred tri mjeseca Izvršnom vijeću i odboru za privredu Sabora, da se smanje društvena podavanja jednom dijelu mljekara i da se daje regres za benzin, ugljen i električnu struju, a usto da se provedu i neke druge mjere. Na taj bi se način smanjili režijski troškovi, mogle bi se povećati otkupne cijene i promet, a smanjiti prodajne cijene. Tako bi se tržište stabiliziralo.

U izvještaju je nadalje riječ o povećanju prodajne cijene mlijeku i mliječnim proizvodima u prošloj godini, kad se cijena konzumnog mlijeku u Zagrebu povećala za 7 Din po litri, a mliječnom prahu 50 Din po kg na veliko. Tađ su porasle i cijene proizvodima, pogotovo potkraj godine, jer nije bilo zaliha (maslac 480—560 Din kg, a sir 270—360 Din kg).

Opskrba sirovinama osnovni je problem. Iako je prošle godine promet mlijekom u mljekarama bio velik, ne zadovoljava s obzirom na kapacitet samih mljekara i na potrebe tržišta. Niska (uglavnom zbog slabe i nepotpune prehrane

krava) nejednolika proizvodnja i mali prosjek isporučenog mlijeka po domaćinstvu (od 2—6 lit) čine mljekarima dosta poteškoća.

Mljekare su nastojale da u prošloj godini sadrže približno podjednaku otkupnu cijenu mlijeku, prosječno 17 Din po lit (16 do 20 Din). Konzumne mljekare i TMP su plaćale nešto više, i preko 20 Din po litri. Neke su se mljekare angažirale kod nabave bikova i davanja krepke krme (TMP Osijek, Županja); davale su proizvođačima predujmove, otkupljivale mlijeko i u najudaljenijim selima bez obzira na količinu, održavale su predavanja i t. d. Mljekare će i ubuduće trebati više surađivati s proizvođačima, sa zadrugama i s ostalim zainteresiranim ustanovama, kako bi unaprijedile stočarstvo, a i samu proizvodnju mlijeka.

U prošloj godini bilo je mljekarskih poduzeća, koja su širila svoja nakupna područja na terenu susjednih mljekara. Dolazilo je do nabijanja cijena, a s time i do patvaranja mlijeka, pa se postavlja pitanje rejonizacije.

Prema podacima Udruženja na zadruge otpada oko 20% od ukupnog prometa. Neke su novoosnovane u Lici i Kordunu. Ima ih, koje su se više angažirale u sabiranju vrhnja i proizvodnji maslaca (Đurđevac, Kalinovac, Kutina). One sudjeluju kod otkupa mlijeka za mljekarska poduzeća (TMP Osijek, mljekare na Rijeci, Split, Sl. Brod i dr.).

Neka mljekarska poduzeća imaju još svejednako svoju nakupnu mrežu. Svakako trebat će ubuduće prepustiti otkup mlijeka onim zadrugama, koje budu voljne da se toga prihvate.

Otkako su stupili na snagu novi propisi o investicijama u privredi, u znatnoj su mjeri smanjene mogućnosti investiranja.

Na prvom natječaju u god. 1954. od 4 veće mljekare dobile su kredit dvije, Rijeka i St. Petrovo Selo, pa nekoliko manjih Vrginmost i Kutina. Sl. Brod uređuje konzumnu mljekaru iz vlastitih sredstava. Pojedine stare mljekare također ne mogu dobiti kredit («Zdenka» 2 godine traži kredit od 45 mil. dinara, Grad. mljekara iz Virovitice i dr.). Industrija nije kadra proizvesti potrebnu opremu za mljekare. Institut za mljekarstvo u zajednici s Industrijskom komorom u Beogradu održao je sastanke s predstavnicima mašinogradnje i upozorio na potrebe mljekarske industrije. U prošloj godini bilo je poteškoća i oko nabave pomoćnog materijala, na pr. omotnog papira, staniola i laboratorijskog pribora. Nestašica deviznih sredstava ograničuje nabavu najnužnijih doknadnih dijelova strojeva i pomoćnog materijala.

U referatu je prikazano i stanje stručnog mljekarskog kadra. Ukupno je zaposleno u mljekarima 1.060 osoba (290 ženskih i 770 muških); 16% je u administraciji, a 84% u proizvodnji. Na 1 zaposlenog čovjeka u mljekari otpada na godinu 150 lit mlijeka. U samom mljekarskom poslu radi oko 650 osoba (14 agronoma, 28 visokokvalificiranih, 166 kvalificiranih, 210 polukvalificiranih i 232 nekvalificiranih). Kvalificiranih ima nešto preko polovice s ispitom i priznatom kvalifikacijom, a 8 visokokvalificiranih. Da se omogući sticanje kvalifikacija, Udruženje je organiziralo tečajeve u TMP Osijek i Bjelovaru. Kad Zadrugni stočarski savez osnuje zadružnu mljekarsku školu u Bjelovaru, omogućit će se u većoj mjeri izobrazba stručnog kadra.

O stanju i razvoju mljekarskih pogona u NRH izneseno je ovo:

Na području NRH djeluju 180 mljekara. 90% mljekara nalazi se između Save i Drave. 15 većih mljekara obuhvaćaju 80% ukupnog prometa mlijekom. Proširuju se mljekare na Rijeci, pa zadružna mljekara u St. Petrovom Selu.

Osnovana je mljekara u Križevcima, a osamostalile su se mljekare u Bjelovaru i Sisku. U vezi s daljnjim razvojem mljekarstva nameće se potreba, da se sastavi program za izgradnju mljekara, koji će zastupati i opće interese. Udruženje u zajednici sa Zadružnim stočarskim savezom treba da izradi taj program (prijedlog druga Čire Bukovića). Pojedina pitanja iz mljekarstva morat će se riješiti prema Zakonu o mljekarstvu, što ga izrađuje Institut za mljekarstvo.

Posebno je govoreno o radu samog Udruženja, koje obuhvaća 33 privredne organizacije sa 120 pogona. Članovi Udruženja sudjeluju sa 92% u republičkom prometu mlijekom. Jedan dio novih zadružnih mljekara nije učlanjen. Djelatnost Udruženja išla je za tim, da preko svojih instruktora pruža pomoć kod sastava programa i elaborata za investicije (Sl. Brod, Virovitica, Vel. Zdenci, Vrginmost, Donji Kraljevec i St. Petrovo Selo), kod izrade Pravila i donošenja novih tarifnih pravilnika. Komisija pri Udruženju dostavila je mljekarama okvirne upute za normiranje određenih poslova u mljekarama. Na inicijativu, odnosno u suradnji sa zainteresiranim organima i organizacijama, doneseni su određeni propisi (o stručnoj spremi i priznavanju kvalifikacija). Udruženje surađivalo je s raznim poduzećima za trgovinu mljekarskim potrepštinama: Agroinvestom, Poljoopskrbom; organiziralo je tečajeve za proizvodnju kazeina i za kvalificirane radnike. Uбудuće trebat će još više surađivati sa Zadružnim stočarskim savezom, sa Zavodom za mljekarstvo Poljoprivredno-šumarskog fakulteta, s Institutom za mljekarstvo i s drugim organizacijama i ustanovama, koje mogu pomoći rješavati određene probleme i poslove u mljekarstvu. U daljnjem izlaganju govori se o listu »Mljekarstvo«, što ga izdaje Udruženje. Od polovine prošle godine izdaje se list i na ćirilici u Beogradu. Latinicom izlazi u 2.800 primjeraka, a ćirilicom u 2.000 primjeraka. Materijalnu pomoć pružaju ćlanovi Udruženja i Institut za mljekarstvo, te omogućuju, da list redovno izlazi. Treba povećati suradnju u listu praktičarima i stručnjacima iz pogona. Iznošeći pojedina pitanja i izmjenjujući stećena iskustva moći će oni uspješno rješavati zajedničke probleme, koji se pojavljuju u mljekarama. Potrebno je, da stručnjaci u mljekarama na sastancima kolektiva ćitaju list i objašnjavaju pojedine ćlanke, kako bi se za pojedine probleme zainteresirali i sami radnici u mljekarama, a ujedno i stekli potrebno znanje.

Nakon referata otvorio je diskusiju drug ing. Đuro Dokmanović, direktor GM Zagreb. U diskusiji su sudjelovali drugovi: ing. Moma Stambolić, direktor Zadružne mljekare Kranj, Mijo Đogić, tehnički direktor GM Zagreb, Lujo Rukavina, predstavnik Instituta za mljekarstvo, ing. A. Lašić, direktor Mljekarske škole Kranj, direktori mljekara Skoplje, Banja Luka, Mirko Leskovar, direktor »Centralne mljekare«, Rijeka, Jovo Popović, direktor »Zdenka«, Vel. Zdenci, Pajo Teodorović, direktor Mljekarske industrije, Bjelovar, Franjo Gabler, tajnik Udruženja i predstavnici zadružnih pogona Berek, Vel. Grđevac, Vrata, Zemaljskog odbora sindikata i t. d.

Diskutiralo se najviše o opskrbi sirovinom, o velikim režijskim troškovima konzumnih mljekara i o načinu, kako da se smanje društvene obveze, kako da se poveća promet i t. d.; o regresu za gorivo, o visini otkupnih cijena, o otkupnom području (rejonizaciji), o sudjelovanju zadruća u otkupu mlijeka, o potrebi suradnje sa zadrugama na terenu i sa Zadružnim stočarskim savezom, o mjestu mljekare u privredi, jer se nejednako tretiraju kao trgovaćka, zanatska i industrijska poduzeća (prijedlog Luje Rukavina, da mljekarstvo bude zasebna grana — mljekarska privreda ili da ga se svrsta u poljopriv. industriju), o dosa-

dašnjem radu Instituta za mlekarstvo i proširenju njegova upravnog odbora s predstavnicima iz proizvodnje, o potrebi krepke krme, njenoj cijeni i ev. regresu, o prehrani svinja obranim mlijekom, o stručnom kadru, o nejednakom tretiranju mljekara s obzirom na kredit, o investicijama, opremi, o potrebi da se naši viši privredni rukovodioci upoznaju s mljekarskom problematikom, o servisnoj službi, o odvajanju stanovitog iznosa iz fonda za unapređenje poljoprivrede za unapređenje mljekarstva, o potrebi osnivanja mljekarskih zadruga, o porezu na vozare, o separatorima, o formiranju inicijativnog odbora radi donošenja odluke o ev. osnivanju Udruženja privrednih mljekarskih organizacija FNRJ i o formiranju komisije za rejonizaciju i t. d.

Nakon diskusije i dane razrješnice upravnom i nadzornom odboru izabran je novi upravni i nadzorni odbor.

U upravni odbor ušli su ovi drugovi: ing. Đuro Dokmanović, Jovo Popović, Mato Ferdebar, Mirko Leskovar, Ivan Pehal, S. Leaković i Pajo Teodorović; u nadzorni odbor: Drago Vilner, Branko Vidan i Milan Orlić, a u sud časti: Dragutin Kauf i Mato Bogdanić.

Ivan Benko, Ljubljana

ZADACI I MOGUĆNOSTI MLJEKARSTVA KAO INDUSTRIJE

Osnovne razlike između mljekarstva i ostale industrije¹

Iako je mljekarstvo doseglo stupanj industrije, ne smijemo ga šablonski ispređivati s ostalom industrijom, pa ni s prehrambenom. Mljekarstvo kao industrija zauzima posebno mjesto, jer radi pod posebnim uvjetima i okolnostima.

Razmotrimo malo pitanje te »posebne uvjete i okolnosti«.

1. **Odnos prema sirovinskoj bazi** (proizvodnja, otkup i sabiranje mlijeka). Svakome je jasno, da opstanak i razvoj svake industrije zavisi o sirovinskoj bazi. Ipak to nije sve, valja također uvažiti, da su vrlo različite mogućnosti pojedinih grana industrije u pogledu nabave sirovine. Ima industrija, koje lako nabavljaju potrebne sirovine bilo gdje i bilo kada, ako je potrebno i na drugim kontinentima, kao na pr. tekstilna industrija. Ipak, za većinu industrija vrijedi, da su u to boljem položaju, što su im sirovine bliže na dohvatu. Za većinu industrija vrijedi, da su obzirom na nakup sirovine vezane na određeno godišnje doba (sezonu-kampanju) na pr. šećerana. Ali ni jedna grana industrije nije u tolikoj mjeri vezana na čisto određeno i relativno malo područje za sabiranje sirovine (mlijeka), kao mljekarska. Mljekarstvo je i jedina industrija, koja mora sabirati sirovinu svaki dan. Zavisnost mljekare o što bližem i razmjerno malom sabirnom području, pa nužnost, da se sirovina sabire svaki dan, stvara onu osnovnu značajku, po kojoj se mljekarstvo bitno razlikuje od svake druge industrije. Većina ljudi, a i oni, koji odlučuju o pitanjima mljekarstva,

¹ (Uvodna napomena: Ovo je poglavlje zapravo drugo po redu u ovom nizu članka, te je moralo biti uvršteno u list u veljači umjesto trećeg poglavlja. Neka nam to cijenjeni čitaoci ispričaju).